

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ»

*(для студентів 1–2 курсів спеціальності 023 – Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2020

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія світової художньої культури» (для студентів 1–2 курсів спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. В. С. Ярова – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 38 с.

Укладач: канд. мист., ст. викл. В. С. Ярова

Рецензент

О. Ю. Оленіна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри дизайну та образотворчого мистецтва Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою дизайну та образотворчого мистецтва,
протокол № 16 від 4 червня 2020 р.*

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни.....	5
Плани практичних занять. Основні теоретичні поняття і терміни.....	7
Теми рефератів.....	31
Варіанти практичних завдань	33
Список рекомендованої літератури.....	37

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія світової художньої культури» є однією з основних теоретичних навчальних дисциплін у системі підготовки бакалаврів за спеціальністю «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Викладання курсу побудовано за історико-хронологічним принципом, що дозволяє системно та послідовно розглядати основні епохи історії світової художньої культури, та спрямовано на формування у студентів професійних знань для подальшої фахової та творчої діяльності.

Мета навчальної дисципліни «Історія світової художньої культури» полягає у ознайомленні студентів з особливостями становлення основних видів мистецтва, засвоєння знань щодо провідних напрямків розвитку художньої культури світу. Викладання курсу спрямовано на розвиток аналітичного мислення студента, формування об'єктивного розуміння ключових явищ багатовікової історії та сучасної динаміки світового культурно-мистецького процесу.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістові модулі та теми	Кількість годин				
	усього	зокрема			
		лек.	практ.	лаб.	сам. роб.
МОДУЛЬ 1 Світова художня культура від первісності до доби Відродження	90	17	17	–	56
Змістовий модуль 1.1 Художня культура первісної доби, перших цивілізацій та античного світу	30	6	5	–	19
Тема 1.1.1 Вступ до вивчення історії світової художньої культури. Художня культура первісного суспільства		2	2	–	6
Тема 1.1.2 Художня культура цивілізацій Давнього Сходу		2	2	–	7
Тема 1.1.3 Художня культура античного світу		2	1	–	6
Змістовий модуль 1.2 Художня культура Середньовіччя	30	6	5	–	19
Тема 1.2.1 Мистецтво Візантії		2	2	–	6
Тема 1.2.2 Мистецтво Київської Русі		2	2	–	7
Тема 1.2.3 Культура Західної Європи доби Середньовіччя		2	1	–	6
Змістовий модуль 1.3 Художня культура епохи Відродження	30	5	7	–	18
Тема 1.3.1 Проторенесанс		1	2	–	4
Тема 1.3.2 Високе Відродження		2	2	–	4
Тема 1.3.3 Майстри пізнього Відродження		1	1	–	5

Тема 1.3.4 Північне Відродження		1	2	–	5
МОДУЛЬ 2 Художня культура XVII–XX ст.	90	15	15	–	60
Змістовий модуль 2.1 Розвиток художньої культури XVII–XVIII ст.	30	5	5	–	20
Тема 2.1.1 Художня культура нового часу: загальна характеристика		1	2	–	7
Тема 2.1.2 Національні мистецькі школи XVII ст.		2	2	–	7
Тема 2.1.3 Мистецькі напрямки XVIII ст.		2	1	–	6
Змістовий модуль 2.2 Художня культура XIX ст.	30	5	5	–	20
Тема 2.2.1 Стилi та напрямки в мистецтві першої пол. – сер. XIX ст.		1	2	–	7
Тема 2.2.2 Культура та мистецтво другої пол. XIX ст.		2	2	–	7
Тема 2.2.3 Модерн в мистецтві межі XIX–XX ст.		2	1	–	6
Змістовий модуль 2.3 Світова культура та мистецтво XX ст.	30	5	5	–	20
Тема 2.3.1 Європейське мистецтво поч. XX ст.		2	2	–	6
Тема 2.3.2 Художня культура США XX ст.		1	1	–	3
Тема 2.3.3 Постмодернізм		2	2	–	11
Індивідуальне завдання (не передбачено)	–	–	–	–	–
Усього за дисципліною	180	32	32	–	116

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

МОДУЛЬ 1 Світова художня культура від первісності до доби Відродження

Змістовий модуль 1.1 Художня культура первісної доби, перших цивілізацій та античного світу

Тема 1.1 Вступ до вивчення історії світової художньої культури.

Художня культура первісного суспільства

План практичного заняття

- 1 Місце та роль художньої культури в суспільно-історичному розвитку людства.
- 2 Періодизація світової художньої культури.
- 3 Синкретизм первісної культури. Первісні релігійні вірування та їх роль у становленні мистецтва.
- 4 Перші мистецькі практики (скульптура, наскальний живопис тощо). Мегалітична архітектура: специфіка, типи споруд.

Основні теоретичні поняття і терміни

Анімалістичний жанр (від. лат. animal – тварина) – зображення тварин у живописі, скульптурі, графіці, декоративно-прикладному та народному мистецтві.

Анімізм (від лат. anima – душа) – уявлення первісних людей про безсмертя душі й про можливість існування її окремо від тіла; наділення природних явищ людськими якостями.

Антропоморфізм – наділення явищ природи, тварин, предметів і фантастичних створінь людськими властивостями, а також уявлення божества в образі людини.

Культура (від лат. cultura – оброблення, виховання, розвиток) – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії, відображає історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил та здібностей людини.

Магія – віра в надприродну можливість впливу практичної дії людини на об'єктивну дійсність; ряд символічних дій та ритуалів із заклинаннями й обрядами.

Меандр – геометричний орнамент із неперервної кривої або ламаної під прямим кутом лінії, що утворює низку спіралей.

Мегаліт – стародавня споруда (пам'ятник, гробниця тощо), складена з величезних каменів.

Міф – стародавня народна оповідь про явища природи, історичні події тощо або фантастичні оповідання про богів, обожнених героїв, уявних істот.

Мистецтво – 1) творче відображення дійсності в художніх образах, творча художня діяльність; 2) високий ступінь виявлення майстерності в будь-якій сфері діяльності.

Петрогліфи – стародавні зображення на скелях, каменях, стінах печер; джерела для вивчення господарства, побуту, культури стародавніх народів.

Синкретизм – (від грец. – з'єднання) нерозділеність, властива нерозвинутому стану якогось явища.

Тотемізм – віра в існування прабатька окремого роду, людини — певної тварини, рослини; культ тварин і рослин.

Фетишизм (від франц. – ідол, талісман) – віра в надприродні властивості матеріальних предметів як природних, так і зроблених людиною.

Художня культура – сукупність процесів і явищ духовної практичної діяльності, яка створює, розповсюджує й опановує твори мистецтва та матеріальні предмети, що мають естетичну цінність.

Тема 1.2 Художня культура цивілізацій Давнього Сходу.

План практичного заняття

- 1 Міфологія як основне джерело мистецтва Давнього Сходу.
- 2 Храмова та палацова архітектура Месопотамії.
- 3 Архітектура та образотворче мистецтво Давнього Єгипту.
- 4 Релігійно-міфологічна картина світу в культурах Давньої Індії та

Давнього Китаю.

Основні теоретичні поняття і терміни

Гліптика (від грец. – вирізьблюю, вирізую) – мистецтво різьблення на камені.

Дхарма – одне з центральних понять індуїзму, яке означає пануючий над світом вічний моральний закон.

Жрець – особа, що займалася відправою релігійних обрядів у язичників. Найбільшого розвитку жрецтво досягло в Єгипті, Індії, Іудеї.

Зикурат – висока ступінчаста храмова вежа зі святинями-алтарями.

Ієрогліф – фігурний знак ідеографічного письма. При такому принципі письма використовуються не букви, які відповідають звукам, а малюнки чи особливі знаки, що відповідають цілим словам або частинам слова (у давньоєгипетській, китайській, японській та інших мовах).

Клинопис – тип письма, в якому знаки мали клиноподібну форму, вичавлювали їх на сирій глині прямокутною паличкою.

Культ – 1) релігійне служіння божеству, обрядовість; 2) поклоніння, шанування когось, чогось.

Мастаба (від араб. – кам'яна лава) – монументальна гробниця стародавніх єгиптян, наземна частина якої вирішувалася у вигляді низенької усіченої піраміди з розширеними донизу гладенькими стінами або стінами, розчленованими прямокутними нішами.

Нірвана – центральне поняття джайнізму і буддизму, яке означає вищий стан, мету людських прагнень.

Папірус – 1) багаторічна трав'яниста рослина родини осокових; 2) у стародавніх єгиптян – сувій із склеєних стрічок, вирізаних із стеблин папірусу, попередник паперу; 3) стародавній рукопис, написаний на матеріалі з папірусу.

Пергамент – спеціально оброблена шкіра молодих тварин, що до винайдення паперу використовувалася як матеріал для письма, документ, написаний на такому матеріалі.

Піраміда – велика кам'яна споруда з чотирикутною основою і трикутними боковими поверхнями, які утворюють на вершині будівлі гострий кут, що служила гробницею фараонів у стародавньому Єгипті.

Сакральний (від лат. sacer – священний) – такий, що має особливе, підвищене значення; обрядовий, ритуальний; такий, що має стосунок до віри, релігійного культу.

Санскрит – одна з головних давньоіндійських мов, що відрізнялася суворо нормалізованою та уніфікованою граматиною.

Сфінкс – 1) у стародавньому Єгипті – кам'яна фігура лежачого лева з головою людини, яка уособлювала владу фараона; 2) у давньогрецькій міфології – крилате чудовисько з головою жінки й тулубом лева, яке задавало нерозв'язні загадки.

Фреска (від італ. fresco) – техніка стінних розписів, що полягає в швидкій роботі пензлем по сирому тиньковому ґрунту. Пігменти, що використовуються у фресках, розчинені у воді, просочуючись крізь тинк, проникають у стіну.

Тема 1.3 Художня культура античного світу.

План практичного заняття

- 1 Егейська культура.
- 2 Мистецтво Давньої Греції: гомерівський, архаїчний, класичний та елліністичний періоди.
- 3 Література та театр Давньої Греції.
- 4 Архітектура та образотворче мистецтво Давнього Риму як втілення ідеї величі держави.

Основні теоретичні поняття і терміни

Абак (від грец. авах – дошка) – термін, що використовується в архітектурі, верхня плита капітелі колони, напівколони, пілястри; має квадратні обриси з прямими краями (доричний, іонічний ордери) або увігнутими краями (корінфський ордер).

Абсида (апсида) – напівкругла, багатокутна чи багатогранна в плані споруда, перекрита півкуполом, який завершує один чи обидва краї нефа в античній римській базиліці

Агора (від грец. агога – площа) – у стародавніх греків назва народних зборів, а також місця, де вони відбувалися.

Академія – Платонова філософська школа в Афінах, заснована у 387 р. до н. е. (як товариство приятелів філософії) і ліквідована у 529 р. н. е. імператором Юстиніаном.

Акант – декоративний елемент архітектури корінфської капітелі, що імітує велике зубчасте листя з колючками на краях (південної трав'янистої рослини, поширеної в Середземномор'ї).

Акрополь (від грец. – верхня частина міста) – термін на позначення групи споруд, здебільшого храмового призначення, які зводили в найвищому місці античного міста.

Амфітеатр – давньоримська споруда театрального типу, овальна чи еліптична в плані як результат сполучення двох античних театрів.

Антаблемент – горизонтальна конструкція класичної архітектури, що спирається на колону й утворена карнизом, фризом та архітравом.

Антропоцентризм (від грец. antropos – людина та kentron – центр) – розуміння людини як центру і вищої кінцевої мети світобудови.

Базиліка (від грец. basilike – царський дім) – приміщення для судових засідань і торгових угод у формі витягнутого прямокутника з великим залом, розділеним уздовж двома рядами колон на частини (нефи), які мали самостійні перекриття.

Капітолій – підвищення, горб у Римі, на якому розташовані палаци, музеї; в давнину на цьому підвищенні, яке мало значення фортеці, розміщувалися храми, присвячені Юпітеру, Мінерві та Юноні.

Колізей – один з найбільших амфітеатрів у Римі, збудований імператорами Веспасіаном (69–79 рр.) і Титом (79–82 рр.).

Контрапост (від італ. contraposto – протилежність) – зображення фігури людини, при якому положення однієї частини тіла контрастно протиставлене положенню іншої.

Музи – грецькі богині мистецтв. За грецькою міфологією, було їх дев'ять і жили вони на горі Парнасі та у священному гаї Геліконі.

Ордер – (від лат. – лад, порядок) – вид архітектурної композиції, що складається з вертикальних несучих частин (колон, пілястрів) і горизонтальних частин (антаблемента) у відповідній архітектурно-стильовій обробці.

Периптер – чотиригранна споруда, яка оточена колонами.

Поліс – античне місто-держава, до якого входили власне місто і прилегла до нього територія.

Портик – крита галерея з колонами (колонада), що прилягає до будинку (біля входу чи збоку).

Пропілеї – (від грец. propylaion – парадний вхід) – у давньогрецькій архітектурі – парадний вхід, монументальні ворота, проїзд, оформлені симетрично розміщеними портиками з пілонами та колонадами.

Театр – у Стародавній Греції відкрита споруда, де ставили твори видатних авторів трагедій і комедіографів.

Змістовий модуль 1.2 Художня культура Середньовіччя.

Тема 1.2.1 Мистецтво Візантії.

План практичного заняття

1 Особливості архітектури хрестово-купольного храму.

2 Монументальне мистецтво. Візантійський стиль.

3 Розвиток іконопису, основні іконографічні схеми.

Основні теоретичні поняття і терміни

В'язь – декоративне письмо, характерне для візантійських, старослов'янських книг – рукописних і першодрукованих.

Енкаустика (від грец. enkaio – випаляю) – восковий живопис, що виконаний гарячим способом, розплавленими фарбами.

Ієратизм (від грец. hieratikos – культовий, священний) – обумовлені релігійно-канонічні вимоги урочистої застиглості, абстрактності композиції, трактування людських фігур і облич.

Іконографія (від грец. eikon – зображення, образ і grapho – пишу, маляю) в образотворчому мистецтві сувора канонічна система зображення біблійних персонажів та сюжетних сцен.

Іконопис – християнський станковий сакральний живопис.

Канон (від грец. kanon – правило, норма) – нормативний зразок; сукупність правил, прийомів, форм діяльності та творчості.

Мандорла (від італ. mandorla – мигдаль) – зображення мигдалевидного сяяння навкруги фігур священних персонажів.

Мозайка – образотворча техніка, суть якої полягає в підборі й припасуванні один до одного шматочків каменю, мармуру або смальти, які закріплюються в шарі ґрунту («ложі»).

Монументальне мистецтво – вид образотворчого мистецтва, твори якого створюються, як правило, для конкретного архітектурного середовища й відрізняються значущістю ідейного змісту, узагальненістю форм, масштабністю.

Трансепт – поперечний неф у будівлях церков, які в плані являють собою латинський хрест.

Тема 1.2.2 Мистецтво Київської Русі.

План практичного заняття

- 1 Архітектура Київської Русі.
- 2 Монументальне мистецтво та іконопис.
- 3 Писемність та література Київської Русі.

Основні теоретичні поняття та терміни

Галерея – критий прохід, коридор або лоджія з одного боку з вікнами, з іншого – прикрашена творами мистецтва.

Зернь – дрібні кульки (діам. від 0,4 мм) міді, срібла або золота, напаяні на ювелірні вироби, часто на орнамент із тонкого дроту.

Левкас (від грец. leukos – білий) – шар ґрунту з суміші гіпсу й крейди, який використовували у середньовічному живописі.

Мініатюра (від лат. minimum – пігмент, за допомогою якого писці вимальовували заголовні букви манускриптів) – 1) живописна техніка; 2) будь-яка окрема ілюстрація кодексу; 3) художній твір малих розмірів, що відрізняється витонченістю.

Образ – прямокутна дошка, розміщена, зазвичай, над вівтарним престолом; виконана фарбами, іноді у металі (чеканка), різьбленому дереві, мармурі з барельєфом.

Оранта (від лат. orans, родовий відм. orantis – яка молиться, благає) – один із типів зображення Богоматері в молитовній позі – у повний зріст, із розведеними руками догори і повернутими до глядача долонями.

Орнамент (від лат. ornamentum – прикраса) – візерунок, побудований на ритмічному повторі або чергуванні орнаментальних елементів.

Плафон (від фр. plafond – стеля) – твір монументального живопису, що прикрашає перекриття приміщення; стеля прикрашена живописним або скульптурним зображенням або декоративними мотивами.

Сакральне мистецтво – мистецтво культового призначення.

Символ – вираження багатогранного смислу; один із найважливіших критеріїв художньої досконалості творів мистецтва.

Синтез мистецтв – поєднання різних видів мистецтва з метою посилення естетичного впливу.

Скань, філігрань – вид ювелірної техніки: ажурний або напаяний на металевий фон візерунок з тонкого золотого, срібного або мідного дроту, гладкого або звитого в мотузочки.

Скоморох – за часів Київської Русі — блазень, мандрівний середньовічний актор при дворі князя, монарха, що розважав господаря та його гостей різними витівками, жартами, удаючи із себе дурника, штукаря.

Собор (від лат. cattedrale – пишно прикрашене дерев'яне, мармурове або зі слонової кістки крісло, призначене для єпископа) – церква, службу в якій проводить єпископ.

Темпера (від італ. tempera, temperare – змішувати фарби) – живопис фарбами, для яких зв'язуючою речовиною є емульсії: натуральні (яйце, сік рослини), штучні (водний розчин клею з олією).

Хори – у християнських храмах частина абсиди за вівтарем із місцями для хору співців.

Храм (від лат. templum – святилище) – культова релігійна споруда, яку трактують як житло Бога, де зберігається його зображення.

Тема 1.2.3 Культура Західної Європи доби Середньовіччя.

План практичного заняття

- 1 Романська архітектура: особливості архітектурного образу, типи споруд.
- 2 Синтез мистецтв в системі готичного храму.
- 3 Театральні практики середньовічної Європи. Карнавальна культура.
- 4 Куртуазна література Середньовічної Європи.

Основні теоретичні поняття та терміни

Архітектурний стиль – історично складена сукупність художніх засобів та прийомів, які проявляються в способах організації простору, вибору характерних для певної епохи архітектурних форм, їх пропорцій та декоративного оздоблення.

Вітраж (фр. vitrage, від vitrum – скло) – будь-яка перегородка із фрагментів різнокольорового скла, скріплених свинцевим дротом таким чином, щоб із них складалася образотворча композиція або орнаментальний малюнок.

Гобелен – килим, зшитий із витканих уручну окремих частин, що разом становлять закінчений візерунок.

Готика (від італ. gotico. букв. – готський) – художній стиль, що став завершальним етапом розвитку середньовічного мистецтва країн Західної та частково Східної Європи (між сер. XII та XV–XVI ст.).

Горельєф (від фр. Haut – relief – високий рельєф) – різновид випуклого рельєфу, де зображення виступають над площиною більш ніж на половину свого об'єму.

Ілюмінування (від лат. Illumino – освітлюю, прикрашаю) – 1) розфарбування уручну гравюр або малюнків; 2) процес виконання кольорових мініатюр та орнаменталії в середньовічних рукописних книгах.

Куртуазна література (від фр. — ввічливий, люб'язний) — придворна, лицарська література у Франції і Німеччині, спрямована своїм змістом проти аскетичної церковної літератури.

Портал – монументальний вхід у цивільну будівлю або в собор, прикрашений рельєфами.

Розон (роза) – вікно, кругле й широке з переплетінням у вигляді променів, що розходяться. Типове для романських і готичних соборів.

Романський стиль – художній стиль, що набув поширення в країнах Західної, Центральної і частково Східної Європи у X–XII ст. (подекуди й у XIII ст.). Найбільш повно й широко виявився в архітектурі.

Скрипторій (від лат. scriptorius – писальний) – майстерня, у якій переписували книги, при монастирях або дворах знаті.

Трубадур (фр. troubadour) – середньовічний провансальський поет-співак.

Змістовий модуль 1.3 Художня культура епохи Відродження.

Тема 1.3.1 Проторенесанс та Раннє Відродження.

План практичного заняття

- 1 Загальна характеристика та періодизація художньої культури епохи Відродження.
- 2 Гуманістичні ідеали в літературі Ренесансу.
- 3 Проторенесанс в образотворчому мистецтві.
- 4 Архітектура та образотворчість Кватроченто.

Основні теоретичні поняття та терміни

Відродження, або Ренесанс (від фр. *renaissance* – відродження) – культурно-історична епоха, яка відзначила перехід від середньовіччя до нового часу. Розрізняють Раннє Відродження (XV ст.), Високе Відродження (кін. XV – пер. чверть XVI ст.), Пізнє Відродження (др. – тр. чверть XVI ст.).

Гуманізм – 1) явище культури епохи Відродження, що було пов'язане з низкою світоглядних трансформацій і полягало в новому ставленні до феномена людини; 2) культурна і соціально-політична орієнтація на вищу цінність людини, людської особистості.

Імпровізація (від лат. *improvisus* – непередбачений) – створення художнього твору (наприклад, музичного, поетичного, сценічного) в момент його виконання без попередньої підготовки.

Капела – невелика релігійна споруда, присвячена комусь зі святих, іноді зведена для поховання; будувалася або сама по собі, або як частина складнішого архітектурного комплексу (палацу, замку, кладовища, церкви).

Комедія дель арте, або комедія масок – вид італійського народного театру, що виник в сер. XVI ст., особливістю якого є відсутність літературного тексту, акторська імпровізація, постійні персонажі.

Меценат – ім'я римського державного діяча (I ст. до н. е.), який уславився своїм широким покровительством над поетами і художниками.

Новела (від лат. *novellus* – новітній) – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією.

Перспектива – система способів зображення предметного світу на площині відповідно до закономірностей зорового сприйняття людиною різних предметів.

Секуляризація (від лат. *secularis* – світський) – процес звільнення культури від монополії релігійної ідеології.

Тондо – живописна картина або барельєфне зображення круглої форми.

Тема 1.3.2 Високе Відродження

План практичного заняття

- 1 Естетична концепція Високого Відродження.
- 2 Творчість італійських художників Високого Відродження.
- 3 Архітектура доби Високого Ренесансу.

Основні теоретичні поняття та терміни

Алегорія (від грец. ἀλληγορία – іносказання) – художній прийом, що полягає в інакомовному відображенні узагальненого змісту через образи реального життя.

Автопортрет – портрет художника, виконаний ним самим.

Булла — папська грамота, послання.

Мадонна — у католицизмі назва Богородиці, а також її зображень в образотворчому мистецтві.

Монумент (від лат. – нагадую) – архітектурна чи скульптурна споруда на честь визначної події або особи; пам’ятник, надгробок на могилі.

Палаццо (від лат. *Palatium* – палац) – італійський міський палац-особняк XV–XVIII ст. Назва походить від Палатинського пагорба, де давньоримські імператори будували свої палаци.

Першодруки (інкунабули) — перші книги, видані друкарським способом у XVст.

Ротонда – кругла або напівкругла в плані споруда (будинок, павільйон, зал), звичайно увінчана банею і оточена розташованими вздовж стін колонами.

Сфумато (від італ. *sfumato* – затушований) – живописна техніка, споріднена к'яроскуро й заснована на найтонших градаціях світла та тіні.

Тема 1.3.3 Майстри пізнього Відродження

План практичного заняття

- 1 Венеційська школа живопису.
- 2 Вплив мистецтва Відродження на подальший розвиток світової художньої культури.

Основні теоретичні поняття та терміни

Ведута (від італ. *veduta* – вид, вигляд) – жанр європейського живопису доби Ренесансу, що являє собою зображення міського пейзажу.

Колорит (від італ. *colorito, color* – колір) – система колірних сполучень у живописі (наприклад, теплий або холодний; спокійний або напружений тощо).

Композиція (від лат. *compositio* – складання, поєднання) – вагоме співвідношення складових художнього твору в різних видах мистецтва.

Ман'єризм (від італ. *maniera* – манера, стиль) – течія в європейському мистецтві та архітектурі XVI ст., що відобразила кризу гуманістичної культури Відродження.

Мистецька школа – процес навчання на основі певних принципів, норм, сформованих окремими особистостями, що сприяє набуттю знань, збагаченню вміннями та навичками, необхідними для духовного, професійного та творчого саморозвитку. Поняття також вживається для трактування умовних узагальнених рис образно-пластичної мови, яка притаманна певному осередку, регіону або окремому навчальному закладу.

Палітра – 1) основний інструмент живописця, на якому він розкладає і змішує фарби; 2) колірна гама, характерна для конкретного твору, живописця.

Стафаж – сюжетно незначні зображення людей чи тварин у живописних і графічних творах, переважно пейзажного характеру.

Тема 1.3.4 Північне Відродження

План практичного заняття

- 1 Особливості становлення ренесансної художньої культури у Нідерландах та Німеччині.
- 2 Творчість провідних майстрів Північного Відродження.

Основні теоретичні поняття та терміни

Гравюра (від франц. graver – вирізати, висікати) – вид графіки, де зображення є друкованим відбитком рельєфного малюнка, нанесеного на дошку гравером.

Гротеск (від італ. grottesco – химерний) – художній прийом в образотворчому мистецтві, який ґрунтується на свідомому перебільшенні, контрастах реального й химерного, прекрасного й потворного, трагічного й комічного.

Естамп (від фр. estamper – штампувати, відтискувати) – графічний твір, надрукований з авторської друкованої форми.

Ксилографія – 1) ручний спосіб виготовлення образотворчих форм високого друку гравіруванням малюнка на дереві; 2) гравюра на дереві. 3) відбиток з гравюри на дереві.

Північне Відродження – культурний рух та мистецька епоха у північноєвропейських країнах кінця XV – першої чверті XVI ст.

Побутовий жанр – жанр образотворчого мистецтва, присвячений повсякденному, приватному та суспільному життю, зазвичай сучасному художнику.

Поліптих (від грец. polyptychos – той, що складається з багатьох складок або дощечок) – твір станкового образотворчого мистецтва з декількох частин: трьох (триптих), двох (диптих) або багатьох (поліптих), об'єднаних єдиним задумом.

Ріцева гравюра – найстаріший різновид гравюри на металі, в якій поглиблені елементи друкарської форми створюються за допомогою гострого різця (штихеля).

Реформація — широкий суспільний рух у Західній та центральній Європі XVI ст., форма боротьби проти католицької церкви.

Станкова графіка – рід мистецтва графіки, твори якого самостійні за призначенням і формою, не включені в ансамблі книги, альбому або в контекст вулиці, громадського інтер'єру, не мають прикладного призначення.

МОДУЛЬ 2 Художня культура XVII–XX століть

Змістовий модуль 2.1 Розвиток художньої культури XVII–XVIII століть

Тема 2.1.1 Художня культура Нового часу: загальна характеристика

План практичного заняття

1. Основні тенденції культурно-мистецького розвитку Нового часу.
2. Естетика Нового часу в літературі, музичному й театральному житті.

Основні теоретичні поняття та терміни

Емпіризм (від грец. – досвід) – напрям у теорії пізнання, що визнає чуттєвий досвід джерелом знань і стверджує, що всі знання ґрунтуються на досвіді.

Кантата – великий музичний твір урочистого або лірико-епічного характеру для хору, соліста і оркестру.

Контрреформація – церковно-політичний рух у Західній Європі XVI–XVII ст., організований папством і спрямований проти реформації, за збереження феодалізму і посилення позицій католицизму.

Лібрето – словесний текст вокального музично-драматичного твору.

Нова історія, Новий час – термін в історичній науці, під яким розуміють процес становлення й утвердження буржуазних відносин як основи західної цивілізації. Як правило, її початок зв'язують з Англійською революцією 1640–1660 рр., що стала яскравим симптомом кризи «старого порядку». Верхньою межею періоду нової історії є рубіж XIX–XX століть.

Опера – музично-драматичний твір, в якому діючі особи не говорять, а співають у супроводі симфонічного оркестру. В опері використовуються різноманітні види вокальної та інструментальної музики.

Раціоналізм (від лат. *ratio* – розум) – філософська точка зору, яка наголошує першість і компетентність розуму (логічного ходу міркування) в пошуках правди.

Салон – 1) назва періодичних, спершу офіційних виставок сучасного мистецтва у Франції; 2) будинок, спеціальне приміщення для художніх виставок.

Тема 2.1.2 Національні мистецькі школи XVII століття

План практичного заняття

- 1 Бароко в італійському мистецтві.
- 2 Болонський академізм. Караваджизм.
- 3 Іспанська школа живопису.
- 4 Фламандське та голландське мистецтво.
- 5 Французький класицизм.

Основні теоретичні поняття та терміни

Академізм – стиль і напрям у мистецтві, який наголошував на необхідності дотримуватися принципів і правил, визначених визнаними офіційними авторитетами в галузі «високого мистецтва» — насамперед національними академіями мистецтв з використанням спадщини Античності та Відродження.

Бароко (від італ. *barocco* – вигадливий, химерний) – один із провідних художніх стилів кінця XVI – середини XVIII ст., що виник в Італії, поступово поширився в інших країнах Європи та Латинській Америці, та якому властиві грандіозність, пишність, динаміка, патетична піднесеність, поєднання ілюзорного та реального, сильні контрасти масштабів і ритмів, світла та тіні.

Бодегонес, бодегона (від ісп. *bodegón* – трактир, харчевня) – жанр іспанського живопису, різновид натюрморту з елементами жанрової картини.

Болонська школа – одна зі шкіл італійського живопису, що набула особливого значення в кін. XVI ст., коли брати Караччі заснували Болонську академію (1585), в якій вперше були сформульовані принципи академізму.

Волюта (від італ. *voluta* – завиток) – архітектурний мотив у формі спіралеподібного завитка з «вічком» у центрі, складова частина ордерних капітелей; архітектурна деталь карнизів, порталів, дверей, вікон.

Караваджизм – мистецька течія в живопису Західної Європи, котра виникла на зламі XVI–XVII ст. та була демократичною гілкою стилю бароко і своєрідним антиподом академізму XVII ст.

Класицизм (від лат. *classicus* – зразковий) – художній стиль у мистецтві, для естетичної теорії якого характерні раціоналізм, завершені гармонійні форми, монументальність, шляхетність, урівноваженість композиції і водночас елементи схематизації та формалізму, абстрактна ідеалізація. Найвищого розвитку в Європі досяг у XVII ст.

Натуралізм (від лат. *natura* – природа) – мистецький напрям, що намагається подолати умовність мистецтва, перетворити твір у точну копію факту.

Офорт (від франц. *eau-forte* – міцна вода) – різновид гравюри на металі, який дозволяє отримувати відтиски з друкарських форм, що попередньо оброблені кислотами.

Тенебрізм (від італ. *tenebroso* – темний) – стиль живопису, для якого характерне використання глибоких тіней і виразних контрастів між світлими і темними областями роботи.

Тема 2.1.3 Мистецькі напрямки XVIII століття

План практичного заняття

- 1 Класицизм в архітектурі Франції.
- 2 Естетика рококо.
- 3 Концепція просвітництва в літературі та образотворчому мистецтві.

Основні теоретичні поняття та терміни

Ампір (від фр. *empire* – імперія) – стиль в архітектурі та декоративному мистецтві, який вперше виник у Франції в кін. XVIII – на поч. XIX ст., служив

втіленню ідей державної могутності, заснований на наслідуванні античних зразків.

Архітектурний ансамбль (від фр. *ensemble* – цілісність) – гармонійна єдність просторової композиції будівель, інженерних споруд, творів монументального живопису, скульптури і садово-паркового мистецтва.

Ландшафтна архітектура – об'ємно-просторова організація території, об'єднання природних, будівельних і архітектурних компонентів у цілісну композицію, що несе певний художній образ.

Ритм (від грец. – розмірність, узгодженість) – один із найважливіших засобів узгодження різноманітних форм, упорядкування всіх елементів у певних знайдених відношеннях, певному порядку розміщення й чергування.

Рокайль – архітектурний орнамент стилю рококо, що імітує природне з'єднання уламків скель, раковин, гротів і диких рослин.

Рококо – стиль, що набув розвитку в європейських пластичних мистецтвах пер. пол. XVIII ст. Відрізняється примхливо-вишуканим оздобленням інтер'єрів приміщень, манірністю образів.

Пастораль – драматичний або музичний твір (в європейській літературі XIV–XVIII ст.), що ідилічно зображує життя пастухів і пастушок на лоні природи.

Просвітництво – культурна течія в історії Європи XVII–XVIII ст. У ширшому розумінні: епоха в історії європейської культури між бароко і романтизмом, важливою ознакою якої є секуляризація європейських держав.

Змістовий модуль 2.2 Художня культура XIX століття

Тема 2.2.1 Стилi та напрямки в мистецтві першої половини – середини XIX століття

План практичного заняття

- 1 Французький революційний класицизм.
- 2 Естетична концепція романтизму та її втілення у мистецькій практиці.
- 3 Реалістичні тенденції в різних видах мистецтва.

Основні теоретичні поняття та терміни

Балада (від фр. *ballade* – танцювати) – жанр ліро-епічної поезії фантастичного, історико-героїчного або соціально-побутового характеру з драматичним сюжетом.

Барбізонська школа – група прогресивних французьких художників-пейзажистів 30–60-х рр. XIX ст., що працювали в селі Барбізон біля Парижа. Звертаючись безпосередньо до натури, барбізонці прагнули до правдивого відображення природи і ствердження естетичної цінності національного пейзажу.

Критичний реалізм – художній метод в мистецтві і літературі, який полягав у глибоко правдивому відображенні життя і розкритті протиріч суспільної дійсності.

Пафос (від грец. *πάθος* – відчуття, емоція) – риторична категорія, що відповідає стилю поведінки, манери або способу передавання відчуттів, які характеризуються емоційним піднесенням, натхненням.

Позитивізм (від фр. *positivisme* – позитивний) – філософське вчення і напрямок в методології науки, що визначає єдиним джерелом істинного, дійсного знання емпіричні дослідження і заперечує пізнавальну цінність філософського дослідження.

Реалізм (від лат. *realis* – дійсний) – метод художнього пізнання і правдивого відображення об'єктивної дійсності в її типових рисах, а також напрям у літературі і мистецтві, представники якого застосовують цей метод.

Романтизм – напрям в літературі та мистецтві пер. чверті XIX ст., що виступав проти канонів класицизму, характеризувався прагненням до національної та індивідуальної самобутності.

Тема 2.2.2 Культура та мистецтво другої половини XIX століття

План практичного заняття

- 1 Декаданс в європейській культурі.
- 2 Імпресіонізм в живописі, скульптурі, музиці.

3 Постімпресіонізм, вплив на розвиток мистецтва XX ст.

Основні теоретичні поняття та терміни

Декаданс – загальна назва кризових явищ у мистецтві та культурі кін. XIX – поч. XX ст., позначених настроями безнадії, розчарування, естетизмом.

Дивізіонізм – система живопису, що ґрунтується на методичному розкладанні складного колірного тону на чисті кольори, які фіксуються на полотні роздільними мазками в розрахунку на оптичне змішання мазків при сприйнятті картини глядачем.

Естетизм – надмірна пристрасть до ефектних зовнішніх форм у мистецтві і нехтування ідейним змістом.

Імпресіонізм – напрям у мистецтві й літературі, що виник у кін. XIX ст. і прагнув відтворити найтонші суб'єктивні відчуття й переживання художника, письменника, скороминучі враження тощо.

Постімпресіонізм – напрям у мистецтві, що прийшов на зміну імпресіонізму у кін. XIX – поч. XX ст., представники якого намагалися створити більш узагальнений і цілісний образ світу.

Пуантелізм – напрям у західноєвропейському живописі кін. XIX – поч. XX ст., що відзначався особливою технікою накладання фарб мазками у вигляді крапок або вузьких смужок.

Символізм (від грец. – прикмета, символ) – літературно-мистецький напрям кін. XIX – поч. XX ст., основоположники якого проголосили основою мистецької творчості символ – таємну ідею, приховану у глибині всіх навколишніх, а також і потойбічних явищ, що її можливо розкрити, збагнути й відобразити тільки за допомогою мистецтва, зокрема музики й поезії.

Тема 2.2.3 Модерн в мистецтві межі XIX–XX століть

План практичного заняття

- 1 Загальна характеристика стилю модерн.
- 2 Модерн як відображення ідеї синтезу мистецтв.
- 3 Провідні майстри модерну.

Основні теоретичні поняття та терміни

Декоративно-ужиткове мистецтво – мистецтво виготовлення, а також художнього оформлення виробів побутового призначення.

Еклектизм – механічне безпринципне сполучення різнорідних, несумісних, іноді протилежних поглядів, теорій, ідейних напрямів, художніх стилів і т. ін.

Історизм – 1) діалектичний принцип вивчення та оцінки предметів і явищ у їх історичному розвитку; 2) відтворення минулого в мистецтві; захоплення минулим.

Модерн (від фр. moderne — новітній, сучасний) – 1) напрям у мистецтві і літературі кін. XIX – поч. XX ст., для якого характерні манірність, стилізаторство, символіка; 2) стиль, характерний для цього напрямку. Інші назви — ар-нуво, югендштіль, ліберті.

Прерафаеліти – англійські художники й поети, які 1848 року об'єдналися в «Братство прерафаелітів». Намагалися відродити мистецтво дорафаелівського часу (часів середньовіччя й раннього Відродження), критикуючи суспільство і його культуру з реакційно-романтичних позицій.

Сецесіон (від лат. – відхід убік, відділення) – назва художніх об'єднань кін. XIX – поч. XX ст. в Німеччині та Австрії. Художники, що входили до них, виступали проти академізму.

Змістовий модуль 2.3 Світова культура та мистецтво XX століття

Тема 2.3.1 Європейське мистецтво початку XX століття

План практичного заняття

- 1 Концептуальні засади та мистецька практика модернізму.

2 Художній авангард: фовізм, кубізм, футуризм, абстракціонізм та інші.

Основні теоретичні поняття та терміни

Абстракціонізм (від лат. abstraction – далекий від дійсності) – напрямок у мистецтві початку XX ст. Художників цього напрямку зближувала віра в існування вищого замислу, що визначає внутрішні закономірності всієї різноманітності світу і можливість досягнути їх силою інтуїтивного прозріння.

Авангард (від фр. avant-garde – передовий загін) – експериментальні, новаторські модерністичні пошуки в мистецтві початку XX ст., для яких був властивий розрив із традиційними темами і формами мистецтва, засобами художньої виразності.

Експресіонізм (від лат. expressio – вираз, виразність) – напрям у мистецтві поч. XX ст., що проголосив основною реальністю егоцентричний світ людини, яка вбачає головну мету мистецтва в експресії емоційного переживання.

Конструктивізм (від лат. construction – будова) – напрям у мистецтві, що висував на перший план конструктивно-технічну сторону художньої творчості.

Кубізм (від гр. cube – куб) – напрямок у мистецтві початку XX ст., у творах якого всі предмети і явища можуть бути зображені у вигляді суми геометричних фігур.

Модернізм (від фр. modernisme – сучасний) – загальне найменування явищ мистецтва та літератури, які відійшли від традиції зовнішньої подоби і визнали необхідність зображати дійсність за принципом розгалуженої асоціативності, вільного співвідношення форм, настроїв, переживань, світосприйняття.

Супрематизм (від лат. supremos – вищий, останній) – напрям у мистецтві, різновид абстрактного живопису, основу якого складають комбінації з простих геометричних елементів.

Сюрреалізм (від фр. surrealisme – надреальне) – один із пізніх напрямків у модерністичному мистецтві, ідеологічною основою якого є філософія З. Фрейда, зокрема його ідеї про існування різних форм свідомості.

Фовізм (від фр. *fauves* – дикі тварини) – течія в мистецтві, в якій художники стверджували своє право на суб'єктивне бачення світу, що супроводжувалося відходом від суспільних проблем у сферу декоративних живописних пошуків.

Футуризм (від лат. – майбутнє) – напрям у мистецтві та літературі (переважно поезії) поч. XX ст., який заперечував реалізм, відкидав класичну спадщину, намагаючись зруйнувати всі традиції і прийоми старого мистецтва створенням нового стилю.

Тема 2.3.2 Художня культура США XX століття

План практичного заняття

- 1 Естетична своєрідність художньої культури США XX століття.
- 2 Провідні митці США XX століття.

Основні теоретичні поняття та терміни

Американський реалізм – стиль в образотворчому мистецтві, музиці і літературі, що зображає сучасні соціальні реалії в житті і повсякденній діяльності звичайних людей. Веде свій початок з літератури середини XIX ст. і став важливою тенденцією в мистецтві поч. XX ст.

Органічна архітектура – течія архітектурної думки, уперше сформульована Луїсом Саллівеном на основі положень еволюційної біології в 1890-ті роки і якнайповніше втілена в працях його послідовника Френка Ллойда Райта в 1920–1950-ті роки.

Поп-арт – (від. англ. *popular art* – популярне мистецтво) – мистецтво, що виникло в Америці як реакція на абстрактне (безпредметне) мистецтво. Твори митців поп-арту – це колажі, комбінації з побутових речей на полотні

Ріджіоналізм, регіоналізм (від. англ. *Regional* – місцевий) – напрям у американському живописі 1930-х рр., якому притаманне звернення до місцевої тематики, намагання у період Великої депресії відродити віру американців у спроможність самобутнього розвитку.

Тоналізм – напрямок в образотворчому мистецтві, живопису США на зламі XIX–XX ст., для якого характерне домінування в зображенні тонів повітряного простору або туману.

Школа сміттєвих відер – художній напрям, що виник в живопису США на початку XX ст. Велика частина робіт представників школи присвячена реалістичному зображенню повсякденного життя бідних і робочих кварталів Нью-Йорка.

Тема 2.3.3 Постмодернізм

План практичного заняття

- 1 Концептуальні засади постмодернізму.
- 2 Нові види мистецтв і нові форми синтезу: кінематограф, інсталяція, висока мода, комп'ютерна графіка та анімація.
- 3 Діалог культур і глобалізація.

Основні теоретичні поняття та терміни

Акціонізм – (від англ. action art – мистецтво дії) – узагальнююча назва для ряду форм, що виникли в авангардистському мистецтві 1960-х рр. (хепенінг, перформанс, евент, мистецтво процесу, мистецтво демонстрації). Представники акціонізму вважають, що художник повинен займатися не створенням статичних форм, а організацією подій, процесів. Рух прагне стерти межу між мистецтвом і дійсністю.

Боді-арт (від англ. body-art) – напрям мистецтва, який досліджує фізичні реакції людського організму, перетворює людське тіло на річ, на об'єкт для маніпуляцій, на матеріал для творчості.

Відеоарт – технізований напрям творчості, у якому для створення художніх образів використовується сучасна електронна техніка. Серед жанрів відеоарту – відеоскульптура, відеоінсталяції, комп'ютерна графіка тощо.

Герменевтика (від гр. hermeneukos – роз'яснення, тлумачення) – теорія розуміння багатозначних культурно-історичних текстів, аналіз та інтерпретація художнього смислу мистецьких явищ.

Інвайронмент (від англ. environment – оточення, середовище) – значна просторова композиція, глядач якої може перебувати «всередині» неї, тобто заходити в неї (імітація інтер'єру, твір ленд-арту тощо.)

Інсталяція (від англ. installation – установка) – просторова комбінація з готових промислових, природних або створених художником об'єктів, живопису, скульптури, текстової або візуальної інформації тощо.

Концептуалізм (від англ. concept – поняття, ідея) – один із найзначніших напрямів сучасного мистецтва, інтелектуальний напрям авангарду, що дематеріалізує мистецтво, концентруючи увагу на самому процесі формування творчої ідеї і репрезентуючи її різноманітними візуальними або аудіовізуальними знаками.

Кіч, Кітч (від him. «халтура», «несмак») – специфічне явище, що належить до масової культури: стереотипне, примітивне, розраховане на зовнішній ефект псевдомистецтво, позбавлене справжньої художньо-естетичної цінності.

Перцепція – (від лат. perceptio – сприймання) – відображення речей і явищ (зокрема художніх) у свідомості людини за допомогою органів чуття.

Постмодернізм – світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття XX ст. приходить на зміну модернізму. Цей напрям — продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем — світоглядно-філософських, економічних, політичних.

Стріт-арт (англ. Street art – вуличне мистецтво) – образотворче мистецтво, характерною особливістю якого є яскраво виражений урбаністичний стиль. Термін поширився в процесі розвитку графіті на початку 1980-х років і пізніше використовувався як назва наступних вуличних шедеврів. Особливої популярності набув вже в XXI ст.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Образотворче мистецтво як один з найважливіших компонентів духовної культури людства.
2. Види та жанри образотворчого мистецтва.
3. Синкретичний характер первісної культури.
4. Теорії виникнення мистецтва.
5. Мистецтво доби неоліту.
6. Особливості мистецтва Передньої Азії.
7. Рельєф та скульптура в палацовій архітектурі Передньої Азії.
8. Канон в мистецтві Давнього Єгипту.
9. Скульптура Давнього Єгипту.
10. Архітектура Давнього Єгипту.
11. Крито-мікенське мистецтво.
12. Розвиток вазопису в давньогрецькому мистецтві.
13. Ордер в архітектурі Давньої Греції.
14. Давньогрецька скульптура як культурний феномен.
15. Мистецтво епохи Еллінізму.
16. Скульптура як основний вид етрусського образотворчого мистецтва.
17. Пам'ятники архітектури періоду Римської імперії.
18. Вплив античної культури на становлення європейської цивілізації.
19. Антична міфологія у творах мистецтва.
20. Канони візантійського іконопису.
21. Мозаїка як основний вид монументального мистецтва Візантії.
22. Мистецтво Романського стилю.
23. Синтез мистецтв в системі готичного храму.
24. Новаторські тенденції у творчості представників італійського Відродження періоду Проторенесансу.
25. Провідні художні школи італійського Відродження.
26. Нова пластична мова скульптури у творчості Донателло.
27. Титани італійського Ренесансу: Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело.

28. Прогресивні мистецькі ідеї у творчості нідерландських митців епохи Відродження.
29. Мистецька спадщина А. Дюрера.
30. Архітектура Бароко.
31. Живопис Рококо.
32. Мистецтво європейського Просвітництва.
33. Мистецтво модерну.
34. Модернізм: естетична концепція, провідні майстри.
35. Постмодернізм у мистецтві XX століття.

ВАРІАНТИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

1. Виконання графічної роботи. Завдання має на меті поглиблене засвоєння студентом матеріалу лекційного курсу шляхом виконання графічної роботи за певною темою. Графічна робота, крім надбання образотворчих навичок, змушує студента ретельно вивчати, аналізувати, відбирати необхідний науковий матеріал.

Завдання полягає у створенні копійної роботи або стилізованої композиції з використанням основних мотивів, сюжетів, персонажів, архітектурних елементів тієї чи іншої епохи або мистецького напрямку, застосовуючи характерні для них образотворчі прийоми та засоби.

Графічна робота виконується в будь-якій техніці оригінальної графіки на аркуші форматом А3.

1. Копія наскального живопису печер Ласко, Альтаміра (за вибором).
2. Колажна композиція з відтворенням основних видів мистецтва первісної доби.
3. Фіксація елементів архітектури Стародавнього Єгипту або постаті людини згідно єгипетського канону.
4. Малюнок «Палетки фараона Нармера» або рельєфу «Поклоніння богу Атону».
5. Стилізована композиція за темою «Мистецтво Месопотамії (або Давньої Індії, Китаю, Японії)» (за вибором)
6. Фіксація елементів давньогрецької ордерної системи (конструктивні особливості храму; дорична, іонічна та коринфська колони).
7. Копія фаюмського портрету.
8. Графічне відтворення однієї з мозаїк Собору Святої Софії в Константинополі, Собору Святої Софії в Києві, базиліки Сан-Віталє в Равенні (за вибором).
9. Малюнок головного фасаду Десятинної церкви за реконструкцією Ю.С Асєєва.
10. Фіксація архітектурних елементів готичної системи (пінаклі, вімперги, фіали, гаргуйлі тощо).

2. Художньо-образний аналіз творів образотворчого мистецтва дає студенту можливість набути навички виявляти структуру композиції у діалектичному зв'язку усіх її образних елементів, визначати роль використаних виражальних засобів; сприяє розвитку зорового сприймання кольору, пластики, ритму, пропорцій, гармонії форм тощо.

План аналізу твору живопису

1. Назва твору.
2. Датування.
3. Місце знаходження.
4. Відомості про автора. Яке місце займає цей твір в його творчості?
5. До якої культурно-історичної епохи належить твір. Визначте характерні риси розвитку образотворчого мистецтва цієї епохи та їх втілення у даному творі.
6. Сюжет твору, головні персонажі та події.
7. До станкового чи монументального живопису належить твір?
8. До якого жанру образотворчого мистецтва належить твір?
9. Особливості композиційного рішення.
10. Основні засоби втілення художнього образу: колорит, малюнок, фактура, світлотінь, манера письма.
11. Яке враження справив цей твір мистецтва на Ваші почуття і настрій?
12. Які асоціації викликає художній образ і чому?

План аналізу твору скульптури

1. Назва твору.
2. Датування.
3. Місце знаходження.
4. Матеріал, техніка.
5. Відомості про автора. Яке місце займає цей твір в його творчості?
6. До якої культурно-історичної епохи належить твір. Визначте характерні риси розвитку образотворчого мистецтва цієї епохи та їх втілення у даному творі.

7. Сюжет твору, головні персонажі та події.
8. До якого жанру образотворчого мистецтва належить твір?
9. Станкова, монументальна чи декоративна скульптура?
10. До якого різновиду скульптури належить твір (кругла, рельєф)?
11. Особливості композиційного та об'ємно-просторового рішення
(симетрія – асиметрія, статика – динаміка, узагальнення – деталізація, фронтальність, ракурси тощо).
12. Яке враження справив цей твір мистецтва на Ваші почуття і настрої?
13. Які асоціації викликає художній образ і чому?

Твори для аналізу

1. Джотто ді Бондоне. Поцілунок Іуди (Капела Скровеньї).
2. Леонардо да Вінчі. Мона Ліза.
3. Леонардо да Вінчі. Таємна вечеря.
4. Рафаель. Сікстинська мадонна.
5. Донателло. Давид.
6. Донателло. Пам'ятник Гаттамелаті.
7. Мазаччо. Диво зі статиром.
8. Боттічеллі. Народження Венери.
9. Мікеланджело. П'єта.
10. Мікеланджело. Створення Адама.
11. А. Дюрер. Адам і Єва.
12. І. Босх. Сім смертних гріхів.
13. І. Босх. Віз сіна.
14. Пітер Брейгель Старший. Сліпі.
15. Л. Берніні. Аполлон і Дафна.
16. Караваджо. Картярі-шулери.
17. Ель Греко. Краєвид Толедо.
18. Д. Веласкес. Фрейліни.
19. Сурбаран. Натюрморт з лимонами, апельсинами в кошику та трояндою.
20. Ф. Галс. Циганка.

21. Рембрандт. Нічна варта.
22. Н. Пуссен. Смерть Германіка.
23. Ф. Рюд. Виступ добровольців на захист батьківщини (Марсельєза).
24. Ж.-Л. Давід. Смерть Марата.
25. Т. Жеріко. Пліт Медузи.
26. Ж.-Ф. Мілле. Анжелюс.
27. І. Рєпін. Запорожці пишуть листа турецькому султанові.
28. К. Моне. Враження. Схід сонця.
29. Е. Мане. Прогулянка в човні.
30. О. Роден. Громадяни Кале.
31. В. ван Гог. Спальна кімната в Арлі.
32. П. Гоген. Жінка з тропічним фруктом.
33. А. Муха. Медея.
34. А. Матіс. Танок.
35. П. Пікасо. Герніка.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алпатов М. Искусство. Книга для чтения / М. Алпатов. – М. : Просвещение, 1969. – 763 с.
2. Аполлон. Изобразительное и декоративное искусство. Архитектура : Терминологический словарь / общ. ред. А.М. Кантор. – М. : Эллис Лак, 1997. – 735 с.
3. Асеев Ю. Джерела. Мистецтво Київської Русі / Ю. Асеев. – Київ : Мистецтво, 1980. – 214 с.
4. Бенеш О. Искусство Северного Возрождения / О. Бенеш. – М. : Искусство, 1973. – 304 с.
5. Бидерманн Г. Энциклопедия символов / Г. Бидерманн. – М. : Республика, 1996. – 335 с.
6. Виппер Б. Введение в историческое изучение искусства / Б. Виппер. – М. : Изобразительное искусство, 1985. – 580 с.
7. Гнедич П. Всеобщая история искусств: Живопись. Скульптура. Архитектура / П. Гнедич. – М. : Эксмо, 2002. – 848 с.
8. Гомбрих Э. История искусства / Э. Гомбрих. – М. : АСТ, 1998. – 688 с.
9. Лазарев В. Византийская живопись / В. Лазарев. – М. : Наука, 1971. – 419 с.
10. Матье М. Искусство Древнего Египта / М. Матье. – М. : Искусство, 1961. – 606 с.
11. Ривкин Б. Античное искусство / Б. Ривкин. – М. : Искусство, 1972. – 316 с.
12. Фартинг С. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / С. Фартинг. – Харків : Vivat, 2019. – 576 с.
13. Холл Д. Словарь сюжетов и символов в искусстве / Д. Холл. – М. : Крон-пресс, 1996. – 656 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ»

*(для студентів 1-2 курсів спеціальності 023 – Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація)*

Укладач **ЯРОВА** Віра Сергіївна

Відповідальний за випуск *О. Ч. Чірва*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *В. С. Ярова*

План 2020, поз. 351М

Підп. до друку 24.09.2020. Формат 60 × 84/16.

Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 2,2.

Тираж 50 пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.